

Gesprek fan de Takomst

Opening door Ruud Reutelingsperger

Start: Jimi Hendrix' Storm Castles Made of Sand.

“Het ietwat tragische lied van Jimi Hendrix gaat over dromen en illusies en dat zandkastelen uiteindelijk in de zee verdwijnen. Op een willekeurige website over dromen is het volgende te lezen:

Dromen over zandkastelen is een weerspiegeling van nutteloosheid omdat zandkastelen door de zee zullen worden weggespoeld, maar tegelijkertijd zijn ze een sterk symbool van vergankelijkheid dat ons zou moeten leren waarom materiële behoeften nutteloos zijn.

Als de droom van zandkastelen op de een of andere manier verband houdt met je werk, betekent dit dat alles wat je probeert op te bouwen op je werk en in je leven vergankelijk, van korte duur en uiteindelijk wellicht een illusie is.

Dames en heren,

Mijn naam is Ruud Reutelingsperger. Samen met GvC, AD en LP vormen wij het kunstenaars collectief Observatorium. Het is een feestelijke dag voor ons. De Terp fan de Takomst is vanochtend officieel geopend. En niet alleen feestelijk voor ons. Ik heb de eer gehad om jarenlang met een kleine groep van betrokkenen - bewoners, gemeente, IFG te mogen werken aan een visioen. Een visioen gebaseerd op iets wat wellicht in ons aller DNA zit en de vraag: zijn zandkastelen of is de Terp een illusie?

Wij hebben waarschijnlijk allemaal in onze jeugd of met onze kinderen op het strand gebouwd aan zandkastelen, dammen, dijken en gaten om de zee tegen te houden. Dat lukte natuurlijk nooit! Het verdween altijd weer in de zee en de volgende dag moest je weer opnieuw beginnen. Dat 'gevecht' tegen de zee is wat ook dit landschap gemaakt heeft.

De Terp is als zandkasteel de overtreffende trap. Maar gelukkig heeft die de eerste winter wél overleefd. Stormen en hoogwater raasden over en om de Terp en hij staat er nog steeds. Ik heb de Terp ook wel eens eerder gekscherend het achtste wereldwonder genoemd maar ik denk dat hij dat ook wel is. Niet zozeer qua vorm maar door de manier waarop hij tot stand gekomen is. Met veel gemeenschapszin - Mienskip- en volhardendheid en daarmee een voorbeeld voor hoe je als burger invloed kan hebben op je eigen woon- en leefomgeving.

Verbeelding is wat mij betreft daar een kernbegrip voor. Je wil met elkaar een bijzonder verhaal vertellen en daarbij een passende en tot de verbeelding sprekende vorm ontwerpen. En juist de grote vraag; hoe staat de Terp erbij over 5, 10 of 50 jaar is spannend en spreekt tot de verbeelding. Staat ie in een dichtgeslibde Waddenzee of klotst het water hoog tegen de zeedijk en is de Terp niet meer dan een herinnering?

Kortom; is dromen over zandkastelen nutteloos? Is het bouwen van een Terp nutteloos? Een illusie? Nee, durf ik te stellen. We leven in een tijd van vele transities en crisissen. Er wordt daarom ook wel gezegd dat we in een tijd leven met veel 'transitiepijn'. Denk klimaatcrisis, energiecrisis, boeren crisis, oorlog etc. Ik denk dat er naast 'transitiepijn' ook iets is als 'transitieplezier'. Van pijn naar plezier. Als kunstenaar kun en mag je kwesties agenderen en vooruitlopen op de toekomst. Met de Terp agenderen we een serieuze kwestie maar geven we hopelijk een duwtje in de rug bij anderen om transformatie ook te zien als een mooie en spannende opgave. Tenslotte is de wereld om ons heen permanent in beweging. En of de Terp er dan nog is over 5, 10 of 50 jaar is dan niet meer zo relevant. Niets is vanzelfsprekend. Lang leve de verandering!"

Voordracht door Kirsten van Santen

"Goedemiddag!

Fijn om hier te zijn, eer - mooi gebied - prachtige plek en project - en dan ook nog eens lekker hoog op een kansel. Dat is voor het eerst, ik neem het er maar eens goed van.

Twee weken geleden werd de Britse schrijver David Mitchell, auteur van onder meer *Utopia Avenue* en *Wolkenatlas*, geportretteerd in de Volkskrant. Hij vertelde over zijn woonplaats in West-Cork, een schiereiland van ongeveer twintig kilometer lengte, Sheep's Head, linksonder in een uithoekje van Ierland.

Het is een plek die hij een 'thin place' noemt, een oude Keltische term voor plekken waar de afstand tussen hemel en aarde wegvalt, waar een andere dimensie ineens binnen handbereik lijkt te liggen. Volgens een oud Keltisch gezegde zijn hemel en aarde slechts drie voet van elkaar verwijderd, maar op dunne plekken is die afstand veel kleiner.

Mitchell zegt over Sheep's Head: „Je voelt er het membraan, of de muur, tussen deze wereld en een andere wereld.” Een plek waar je voelt, zonder spiritueel of zweverig te zijn, dat er 'meer' is. Er is een membraan, een vlies, een sluier, een muur en ineens is het... dun. En liggen er andere werkelijkheden binnen handbereik.

Onlangs zwom ik in Vlaanderen in zee, vlakbij Oostende, we gingen een 'boeitje schèll'n' (een boeitje 'schillen' ofwel aantikken) en daar overkwam het me: ik was ineens *nergens* meer, of eigenlijk was ik *ergens* anders, in een ander universum, omringd door golven, begeleid door een woeste Vlaming. De wind wakkerde aan, mijn oude leven verdween, net als mijn toekomst en verleden, even werd ik half vis, half mens, op weg naar een gele dikke boei die in de verte, onbereikbaar haast, in de branding lag te deinen.

Later, op het strand, duurde het even voor ik tot mezelf kwam en weer als mijn oude ik naar mijn man en kinderen kon lachen. Ik was een poosje weg geweest. Er gebeuren vaker vreemde dingen. Soms heb ik het gevoel, wanneer ik zwem, dat er iemand of iets met me mee zwemt, even maar, een wezen, een energie, een schim. Genius, noemden de oude Romeinen dit - een versie van jezelf, iets dat met jou wordt geboren en tegelijk met je zal sterven, leerde ik van de zwemmende dichter en classicus Piet Gerbrandy toen ik een keer met hem in een groen meertje bij Winterswijk te water ging.

Misschien is die schim die me begeleidt een zeehond, of de walrus die tegenwoordig door de Noordzee doolt, de schaduw van mijn hand of een druppeltje in een hoekje van mijn zwembril. Ik weet het niet. Er is 'iets'. Het is een goed, stimulerend en positief gevoel, energie-opwekkend en rustgevend tegelijk, vaak ook troostend en af en toe inspirerend. Misschien kijk ik als ik zwem door het membraan en zie een figuur aan de andere kant.

Op dunne plekken kan je dingen ervaren die moeilijk in woorden zijn te vatten, die je niet kunt meten. Wie er toch iets over wil zeggen, moet zich van poëtische taal bedienen. Dan komt kunst om de hoek kijken. Een dunne plek kan zich volgens de Amerikaanse auteur en filosoof Eric Weiner overal bevinden. Hij schreef een paar jaar geleden een mooi verhaal in de *New York Times* over 'thin places'.

'Reizen naar dunne plekken leidt niet per se naar iets groots als een spirituele doorbraak, wat dat ook moge zijn, maar het desoriënteert wel', schrijft Weiner. 'Het verwart.' En: 'Hoe dan ook, op dunne plekken worden we uit de oude manieren om de wereld te beschouwen geschud.'

'Van dunne plekken relaxen we, ja, maar ze veranderen ons ook - of eigenlijk, ze ontmaskeren ons. In dunne plekken worden we meer ons ware zelf.'

Een thin place kan een bar zijn. Een plein of een vliegveld. Disney Land is het volgens mij niet. Een boekwinkel wel.

De pier bij Harlingen en Holwerd zijn dunne plekken. Het Rea Klif en de kust bij Oudemirdum ook. Grote delen van Terschelling. De Jelsumer Vaart bij het Leeuwarder Bos bij zonsondergang. Harlingen. Bijna de hele Waddenzee.

Het zijn plekken waar je, soms, plotseling, in een oogwenk, wordt opgetild. Waar je iets anders beleeft, ervaart, ziet. De werkelijkheid is als een kristal - we zien maar een vlakje. Maar er zijn veel meer kanten. Als je goed kijkt, zie je dat er vanalles schittert en vonkt.

Ik vermoed dat de Terp van de Takomst ook zo'n plek kan worden of dat het er al een is. Een magische plek waar de wereld groter kan worden, en rijker, en veelzijdiger. Want het buitendijkse gebied is een mysterieus gebied: geen land meer, maar ook nog geen zee .

Het is helemaal niet gek dat veel 'thin places' aan de kust liggen - er gebeurt iets met mensen als ze in de buurt van water komen. Water betovert, al dat blauw, dat grijs, dat groen, het ruisen, de kosmische krachten die het komen en gaan ervan dirigeren betovert, het verveelt nooit en is altijd anders.

Zeker 70 procent van onze aarde is water en nog geen 5 procent daarvan hebben we verkend. Tegelijk is bijna 80 procent van ons lichaam water en heeft het dezelfde minerale samenstelling als zeewater. We zijn zelf een beetje zilt en als we aan zee staan of, beter nog, gaan zwemmen, voelen we dat. Een verbondenheid met onze oorsprong. Water inspireert. Neem de band *De Kift*, uit Zaandam, hun voorman Ferry Heijne zegt: 'De zee is de zoute bron van waaruit wij onze teksten putten'.

Kunstenaars, schrijvers, schilders, componisten, ze zijn graag in de buurt van de zee. Waar land en water elkaar raken, begint de magie. Dat klinkt misschien zweverig, maar het is heel concreet. Antropologen en sociologen hebben het bijvoorbeeld niet over 'thin places,' maar over 'liminaliteit', over liminale ruimten en liminale ervaringen.

Een liminale ervaring is bijvoorbeeld het moment waarbij, in bepaalde niet-westerse culturen, jongens uit de groep worden gehaald, mee het bos in worden genomen en terugkeren als man. Wat er daar in het woud precies gebeurde, is geheim, maar het staat vast dat er een wonder is geschied, er heeft een transformatie plaatsgevonden, van kind naar volwassene.

Ook carnaval is zo'n liminale gebeurtenis waarbij betekenissen op hun kop worden gezet. Regels en wetten mogen een paar dagen met voeten worden getreden. Machtsverhoudingen doen er even niet toe. En dan, zo blijkt, kan alles. De magie vindt plaats in het tussengebied, het terrein tussen 'niet meer' en 'nog niet', tussen aankomst en vertrek, tussen feit en fictie. De terp, hier buiten de dijk, is zo'n tussengebied, een dunne plek waar we liminale ervaringen op kunnen doen. Het is een tijdspoort, we kunnen hier andere werelden en andere tijden verkennen. Het is een plek voor het experiment, hier mag je vrij denken, onbegrensd, en kan je als je geluk hebt de contouren van een nieuw begin zien.

Hier kunnen we ontdekken hoe het óók kan, hoe het beter moet, wat we anders hadden moeten aanpakken. En we hebben dit soort plekken hard nodig. Want er is van alles aan de hand. Mensen zijn bozig. Verongelijkt. We vliegen elkaar in de haren. En het gaat bijvoorbeeld helemaal niet goed met ons water. Ons water is ziek. We staan op de laatste plaats in een Europese ranglijst van waterkwaliteit. Vrijwel geen enkel water hier krijgt het predicaat 'goed' volgens de Europese Kaderrichtlijn Water, we bungelen onderaan de lijst. Op 1 staat Finland, gevolgd door Roemenië, Noorwegen, Estland. Er zitten zware metalen in ons water, bestrijdingsmiddelen en meststoffen. In mijn boek *Water pakken* noem ik zwemmers 'de kanariepietjes in de kolenmijn' - als zwemmers ziek worden of niet meer het water in mogen, is er iets goed mis.

Vis eten uit de Westerschelde is al onverstandig, een zwemverbod werd dit voorjaar overwogen. En intussen stijgt de zeespiegel. Volgens de nieuwste berekeningen van de TU Delft gaat die stijging hier in het Waddengebied twee keer sneller dan op andere plekken langs de Nederlandse kust. De IJslandse auteur Andri Snaer Magnason windt er geen doekjes om. Hij schrijft in zijn mooie boek *Over tijd en water* (2021): 'De komende honderd jaar zullen de gletsjers smelten. De zeespiegel zal stijgen, oceanen zullen meer verzuren dan de afgelopen vijftig miljoen jaar ooit het geval was. Moeilijk te bevatten. Het is complexer dan de geest kan begrijpen. Omvangrijker dan al onze voorgaande ervaringen en groter dan taal.'

Om hier goed over te denken en te kunnen praten, om tot oplossingen te komen, nieuwe wegen te verzinnen, hebben we kunst nodig. En kunstenaars; mannen en vrouwen die onze diepste gedachten en vermoedens wakker kussen, die ze verbeelden en verwoorden. En we hebben plekken nodig om onze gedachten op een rijtje te zetten, om alternatieve scenario's te verkennen.

De Terp fan de Takomst is zo'n plek, een plek van hoop. Een plek om naartoe terug te keren, om over het afgaande of opkomende water uit te kijken, over het onrustig, voortjagende, nooit kalme, altijd veranderlijke water, en de verbeelding de vrije loop te laten.

Hier, op de grens van land en zee, is alles mogelijk. Hier, op deze waterige plek, deze *thin place*, wordt het membraan tussen oude en nieuwe werelden heel dun, hier stopt de tijd of versnelt ineens, we maken salto's, tuimelen het verleden in, ontdekken misschien wat van waarde is, wat behouden moet blijven, en wat er anders moet. En het mooie is... je hoeft er je zwembroek niet eens voor aan te trekken. Het kan met kleren aan.

Welkom in de tussenwereld, welkom op de terp. Haal diep adem, knijp uw neus dicht, open uw ogen, zo wijd als u kunt en waag de sprong.

Ik dank u voor uw aandacht en feliciteer het dorp met deze prachtige en waardevolle aanwinst. Ik kom graag nog eens naar deze terp, en nog eens, en nog eens...."